

ACTA MOLDAVIAE MERIDIONALIS

VASLUI
XXI, 1999

ASPECTE DEMOGRAFICE DIN JUDEȚUL VASLUI ÎN PERIOADA INTERBELICĂ

Nicolae IONESCU

Preocupările cercetătorilor pentru demografie istorică, în ultimele decenii, au fost sporadice, atât la nivel național cât și la nivel local. Autorii lucrărilor demografice existente și-au îndreptat atenția cu prioritate spre epocile medii și modernă și mai puțin spre studiul populației României în epoca contemporană. Această constatare a determinat cercetarea unor aspecte demografice ale orașului și a fostului județ Vaslui din perioada interbelică, având ca obiectiv realizarea unor lucrări de istorie locală. Aceasta este motivația alegerii subiectului nostru, care poate reprezenta o parte a unei eventuale monografii a acestei părți din țară.

Lucrările și studiile demografice apărute în perioada interbelică se referă la evoluția pe plan național, cele mai ample lucrări privind *Populația României* de Sabin Manoilă și D.G. Georgescu și *Structure et evolution de la population rurale* de Sabin Manoilă.

Numeroase studii realizate de D. Gusti, I. Maeasnicov, G. Banu, Constantin C. Gheorghiu, Sabin Manoilă și alții publicate în "Sociologia românească" se referă la natalitate, mortalitate generală, știință de carte, starea sanitară a populației. Lucrările amintite studiază fenomenele demografice la nivel național, cu referiri la toate provinciile istorice românești. *Enciclopedia României* (D. Gusti, vol. II, București, 1939) cuprinde informații privind structura etnică, mișcarea populației, știința de carte, etc. pe fiecare județ al țării.

În paginile următoare pe baza analizei Anuarelor statistice ale României din perioada interbelică vom urmări în linii generale evoluția demografică a județului Vaslui în această perioadă.

a) Organizarea administrativă

Județul Vaslui până la 1895 era împărțit în 5 plase și acestea erau: Crasna, Fundurile, Mijlocul, Racova și Stemnicul. După această dată județul a fost reorganizat în 3 plase, Crasna fiind unită cu Mijlocul și Fundurile cu Stemnicul.

La 1900 fostul județ Vaslui avea în componență 56 de comune, 235 sate, 2 târgușoare și un oraș. La aceeași dată județul avea o populație de 109.356 locuitori din care 55.023 bărbați și 54.333 femei. Întinderea teritoriului era de 213.255 ha din care 43.744 ha pădure, 112.278 ha pământ arabil, 33.592 ha fânețe și imaș 9033 ha ponoare și drumuri iar restul vii și livezi.¹

În 1925 conform noii legi de organizare a comunelor rurale și a județelor, județul

Vaslui era împărțit în 5 plase, 53 de comune rurale, 204 sate, 37 cătune și o comună urbană - reședința județului cu același nume. Administrația plaselor era încredințată celor 5 administratori, iar plasele județului erau: Codăești, Negrești, Delești, Pungești și Solești cu reședința la Muntenii de Jos. Suprafața județului Vaslui era de circa 2294 km² iar populația numărând în 1923-113.527 locuitori². Stema județului era un stup de albine care simbolizează hârnicie, bună organizare și bogăție.

Vasluiul – capitala județului cu același nume și comună urbană, avea la 1900 o suprafață de 145 ha și o populație de 9024 locuitori din care 3742 evrei. Orașul era situat la capătul Sudic al Dealului Delea, în unghiul format de confluența pârâului Vasluiet cu râul Bârlad între plasele Mijlocul la N, Crasna la E și S și Stemnicul la V.

În decursul istoriei sale, orașul Vaslui a cunoscut, în funcție de evenimentele politice, când perioade de progres, de avânt economic, când perioade de regres.

În privința conducerii administrative, orașul Vaslui, ca și celelalte orașe moldovenești, a avut în fruntea sa un sfat orășănesc, ales de obștea orășenilor. Din acest sfat făcea parte șoltuzul, cârmuitorul orașului și cu 12 pârgari. Soltuzul reprezenta orașul atât în fața domniei, cât și față de negustorii și călătorii străini etc. El stabilea dările, repartiza loturi din ocolul târgului, ținea catastiful și pecetea.

În 1930 județul Vaslui era organizat administrativ în două plase: Plasa Movila lui Burcel și Plasa Ștefan cel Mare, cu 52 comune care cuprind 232 de sate și orașul Vaslui cu două așezări suburbane: Brodoc și Rediu. Avea deasemenea un Tribunal ce aparținea Curții de apel Iași, șase judecători de pace și un procuror. Județul Vaslui avea la acea dată o suprafață de 2260 km² cu o densitate medie a populației de 62 locuitori pe km², județul Vaslui se învecina cu județul Iași la N, la V cu județul Roman, la E cu județul Fălciu și la S cu județul Tutova.

Premisele favorabile dezvoltării economico-sociale a țării după Marea Unire nu au putut fi valorificate pe deplin, deși reformele înfăptuite în anii postbelici s-au răsfrânt pozitiv în dezvoltarea social-economică și politică a patrii dar s-au menținut disproporții mari între diferite regiuni. Acest fapt este ilustrat cu prisosință de starea de înapoiere economică a multor zone ale țării, între care și Vasluiul. Astfel, statisticile anilor 1930 înregistrau pentru orașul reședință de județ un număr de 566 așa-zise întreprinderi industriale în care lucrau circa 2000 de lucrători cu o medie de 3,5 lucrători pe întreprindere.³

b) Mișcarea naturală a populației

În prima jumătate a secolului al XIX-lea populația târgului și ținutului Vaslui a crescut proporțional cu înmulțirea atelierelor meșteșugărești. Evidențele statistice indică o creștere a populației în acest timp cu un procent de 100% ceea ce face ca târgul să aibă în ajunul epocii regulamentare aproape 2000 de locuitori, poate și mai mult dacă adăugăm și populația flotantă. Creșterea nu pare a fi mai mare în timp de 150 de ani din secolul XVII dacă ținem seama că în acest interval de timp în Moldova și deci și la Vaslui s-a manifestat urgia războaielor ruso-turce, când cele mai multe așezări rurale și urbane au fost supuse incendiilor, devastărilor, distrugerilor de tot felul, când populația este silită să-și părăsească căminele pentru a scăpa cu viață. De aceea nu este de mirare când mărturiile contemporane atestă orașe și târguri arse și pustiite printre care și târgul Vaslui. Din această vreme este însă de reținut faptul că în jurul anului 1848 la Vaslui 70% din totalul populației o constituia "clasa de mijloc" adică cei din care făceau parte în special meșteșugarii și negustorii. În ceea ce privește întreprinderile industriale semnalate la Vaslui în epoca regulamentară se știe că atunci funcționau : o moară de apă pe apa Vasluiului și

două manufacturi, una de lumânări și alta de săpun, iar către mijlocul secolului, orașul Vaslui avea 13 băcănii, 16 rachierii, 5 cojocării, 2 cismării, 2 boiangerii, 7 pitării, 2 bărberii, 4 ciubotării, 13 crășme și hanuri.⁴

La mijlocul secolului al XIX-lea structura socială a populației din Vaslui marchează o pondere deosebită în favoarea acelor elemente provenite din sectorul economic, industrial și comercial. La o populație de 4058 locuitori cât erau în 1845 au fost înregistrate 114 familii de meșteșugari și 97 familii de negustori, așadar, în total de 1055 locuitori ceea ce înseamnă un procent de 25% din totalul populației.⁵

Către sfârșitul secolului al XIX-lea situația industrială la Vaslui a fost mult mai bună. Astfel la o populație de peste 9000 de locuitori au fost înregistrați 242 familii de meșteșugari repartizați pe 54 specialități. Numărul meșteșugarilor era mai mare la Vaslui în acea vreme decât la Tecuci (160), Tg. Frumos (168), Tg. Neamț (191), Fălțiceni (222), dar mai mic decât la Huși (262), Dorohoi (297), Bacău (311) și Bârlad.

Cum era și firesc pe lângă manufacturi apar la începutul secolului XX la Vaslui și primele întreprinderi care folosesc forța aburului cum erau cele 6 mori cu vaporii. În rest mai sunt și câteva cărămidării, o tăbăcărie, o ipsoserie și o întreprindere de apă gazoasă. O moară modernă, cu abur fusese înființată în 1877 aparținând unui străin anume Franz Känig care măcina și grâu și porumb. Aproape de oraș la Muntenii de Jos, în 1884 a fost construită o fabrică de spirt, aparținând lui P. Spiridon Topale iar la Negrești în 1894 o moară de aburi ce aparținea lui C. I. Stoicescu.⁶

Așadar, după încercări repetate, cu unele întreruperi la Vaslui se înființase o industrie de factură locală. La aproape 10000 locuitori (cu populație flotantă) orașul Vaslui de la începutul secolului nostru, începuse să-și dispute întâietatea din punct de vedere industrial cu orașele Huși și Bârlad, din județele învecinate. Lipsa unor investiții masive de capitaluri în special, dar mai ales îndelungata menținere a moșiei și a vetrei orașului în stăpânire particulară a împiedicat obștea locală să păsească temeinic, ca multe altele pe calea progresului economic și cultural.

În perioada interbelică, viața economică a orașului Vaslui, ca a majorității orașelor din Moldova, continuă să se dezvolte lent, predominând unitățile industriale cu un număr de 1-5 muncitori (acestea fiind de fapt ateliere meșteșugărești în cadrul cărora pe lângă patron mai lucrau 1-3 lucrători). O ilustrare a acestei situații se desprinde din statistica întreprinderilor industriale și comerciale pe anul 1930. La această dată în județul Vaslui erau 556 de așa-zise întreprinderi cu 1198 de muncitori și cu o forță motrică de numai 2352 C.P. cu o medie de 2,1 muncitori/întreprindere. Chiar și în perioadele de reviriment ale economiei țării, dezvoltarea orașului cunoaște un ritm foarte încet. Dintre unitățile industriale cele mai importante menționăm Fabrica de ceramică care avea o forță motrică de 60 C.P. și în care lucrau 130 de muncitori și 6 funcționari. Topitoria de câneapă cu o forță motrice de 120 C.P., 150 de muncitori și 3 funcționari și Fabrica de ulei "Moldoveanca" cu o forță motrice de 60 C.P. și o producție de 500 kg în 24 de ore.⁷

Mobilitatea populației, unul din fenomenele demografice cele mai importante și mai complexe, a căpătat în primele decenii ale secolului nostru proporții remarcabile datorită dezvoltării economice și a transformărilor social-politice ce au avut loc după Marea Unire. În aceste condiții în prima jumătate a secolului XX și în Moldova, mobilitatea populației s-a accentuat, mai ales aceea a populației urbane, sub dublul ei aspect: al imigrărilor și al emigrărilor din orașe. Curentul emigrărilor, deși mult mai puțin intens ca cel al imigrărilor, afecta întreaga populație urbană, atât pe aceea stabilă de mai multe generații, cât și mai ales pe cea de origine recentă. Evident,

el atingea în mod inegal toate categoriile sociale din orașe. Cauzele care determinau plecările din orașe erau multiple: în primul rând, cauze economice: posibilitățile de câștig mai atrăgătoare în alte regiuni, concurența mai mică și lipsurile materiale; în al doilea rând, cauze sociale: inadaptarea la viața urbană pentru cei veniți de curând, fuga de asupriți și vexațiuni, izgonirea din târguri de către proprietari sau de către autorități, cazuri de altfel puțin numeroase în al treilea rând, motive familiale (căsătorii, moșteniri etc.) sau motive de sănătate, studii și altele.

Ca pretutindeni în mediul urban, în orașele Moldovei, inclusiv în orașul Vaslui, existau și categorii sociale mai puțin stabile: între acestea erau mai ales cele venite recent și care nu reușiseră să-și facă o situație materială sigură și să se adapteze mediului. În genere erau mai instabili indivizii lipsiți de mijloace de întreținere, cu o situație mai precară, deci nereținuți de bunuri materiale și nici de relații familiale.

Fenomenul emigrației s-a amplificat ca urmare și a creșterii aflului țăranimii spre orașe, el fiind consecința, în special a greutăților de adaptare a noilor veniți la mediul urban, cu atât mai mult cu cât stadiul de dezvoltare economică a celor mai multe din orașele Moldovei nu era în măsură să ofere mijloace de trai tuturor celor ce se îndreptau spre ele. În unele perioade mobilitatea populației a luat proporții în anumite localități, datorită unor condiții specifice, antrenând decăderea orașelor respective, iar mutările din orașe se făceau cu mai puține greutăți decât cele din sate.

Înainte de primul război mondial (1915) populația județului era de 135.077 locuitori. Aceasta era împărțită astfel: 10564 locuitori în orașul Vaslui și 124.513 locuitori în comunele rurale. Procentual 7,82% trăiau în mediul urban și 92,18% trăind în mediul rural. În 1930 populația județului Vaslui era de 139.503 locuitori. Dintre aceștia locuiau în mediul urban 15.310 locuitori, iar în mediul rural 124.193 locuitori.⁸ La prima vedere creșterea numerică a populației județului era mică (doar de 4426 locuitori), dar trebuie să avem în vedere două elemente

primul război mondial și o nouă organizare administrativă a județului Vaslui.

Din volumul I al recensământului populației din 1930 sunt redată și numărul gospodăriilor propriu-zise ca fiind de 32.427 și a gospodăriilor colective 31 (căzărmi, azile, internate, închisori, mânăstiri etc.). Existau un total de 33.345 de clădiri din care 29.621 în mediul rural și 2.724 în mediul urban.

Din totalul populației județului de 139.509 cetățeni, 69.373 erau bărbați din aceștia 40.348 erau necăsătorii, 26.510 erau căsătorii, 2054 erau văduvi, 142 divorțați și 319 nedeclarați iar 70.130 erau femei, din care 36.306 erau necăsătorite, 26.504 căsătorite, 6866 erau văduve, 268 erau divorțate și 188 nedeclarați.

Existau deasemenea la nivelul județului 113 surdomuți, 83 orbi, 83 ologi și o populație flotantă de 822 bărbați și 395 femei din care 1214 români și 3 străini. Pe grupe de vârste și sex populația era grupată astfel:

0-6 ani – 16.480 bărbați ; 16.210 femei;

7-12 ani – 8.392 bărbați ; 8.147 femei;

13-19 ani – 10.041 bărbați; 10.391 femei;

26-64 ani – 31.427 bărbați; 35.525 femei;

65 și peste – 2.458 bărbați; 2.291 femei;

Vârsta nedeclarată - 575 bărbați; 566 femei.⁹

Din totalul populației județului (139.503 locuitori) exista o populație activă de 42.385 bărbați și 39.217 femei și o populație pasivă de 26.988 bărbați și 30.918 femei. Din această populație sunt proprietari și patroni 24.693 bărbați și 5.348 femei, liber-

profesioniști 55 bărbați și 26 femei, salariați 3694 bărbați și 371 femei, ucenici și practicanți 168 bărbați și 36 femei, membrii familiilor 10.609 bărbați și 30.707 femei; servitori, 322 bărbați și 1021 femei, alte categorii 2844 bărbați și 1708 femei.

După locul nașterii, populația județului Vaslui era¹⁰

Mediul rural:

În ceea ce privește mișcarea populației în mediul rural se constată o stabilitate mai mare, adică de 86% sunt născuți în localitatea recensată și numai 14% în județ, alte județe și în străinătate. În mediul urban mișcarea populației este mai mare, întrucât numai 56,3% sunt născuți în orașul Vaslui, restul fiind în județ, alte județe și în străinătate.

Situația în gospodăriile rurale se prezintă astfel: 24.563 bărbați erau cap de familie și 4642 cap de familie erau femei. Rude apropiate cu capul de familie erau

TOTAL		În localitatea de recensământ		În județ		În alte județe		În străinătate	
Masculin	Feminin	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin	Masculin	Feminin
61299	62894	54319	52506	4314	7445	1835	2144	80	44
Mediul urban:									
8074	7236	4156	4459	-	-	2488	1286	61	42
15.310		8615	56,3%						

35.608 bărbați și 57.469 femei; servitori erau 729 bărbați și 637 femei; ucenici erau 55 bărbați și 7 femei; chiriași, alții și nedeclarați erau 143 bărbați și 102 femei. În mediul urban existau 2.723 bărbați capi de familie și 429 femei capi de familie. Rude apropiate cu capul de familie erau 3464 și 6291 femei; servitori erau 76 bărbați și 321 femei; ucenici erau 68 bărbați și 4 femei; chiriași și nedeclarați erau 192 bărbați și 62 femei.

După vârstă - populația județului Vaslui arăta astfel la recensământul din 1930

Nedeclarați la recensământul din 1930 erau în mediul urban 102 bărbați și 83 femei, iar în mediul rural 473 bărbați și 483 femei, în total fiind 575 bărbați și 566 femei.

Din tabelul statistic de mai sus se desprinde concluzia că până la 59 de ani sexul feminin predomină, decifemeile sunt într-un număr mai mare cu câteva procente decât bărbații și de la 60 de ani procentul se schimbă în favoarea bărbaților. Superioritatea numerică nu este prea mare dar ea se constată ca atare.¹¹

Vârsta ani -	Mediul de viață				TOTAL	
	Urban		rural		M	F
	M	F	M	F		
0-4	925	868	11442	11147	12367	12015
5-9	780	827	8388	8338	9188	9185
10-14	657	582	4929	4882	5588	5484
15-29	662	900	6912	7204	7794	8104
20-24	1654	650	4868	5168	6322	5818
25-29	272	710	5373	5569	5945	6279
30-34	478	488	3447	3385	3925	3851
35-39	454	533	3391	4158	3845	4889
40-44	341	393	2700	3845	3041	3240
45-49	352	355	2780	3195	3132	3550
50-54	255	200	1778	1545	2033	1745
55-59	207	283	1859	1978	1868	2239
60-64	150	141	1188	975	1318	1118
65-69	122	137	1101	1120	1223	1257
70-74	78	63	488	388	584	449
75-79	45	43	407	349	452	392
80-84	14	14	98	81	112	95
85-89	5	3	66	52	71	55
90-94	2	1	15	71	17	22
95-99	1	2	10	19	11	21
100 și peste		2	8	9	8	11

Având în vedere modul de ocupație a populației existente la recensământul general din 1930 se poate afirma cu certitudine că la nivelul județului majoritatea populației era ocupată în agricultură (91,8%) în mediul rural și numai 8,2 % în activități de tip industrial și diverse. Dar și în mediul urban procentul populației ocupate în agricultură este destul de ridicat (26,3%) urmând instituțiile publice (21,5%), comerțul (13,1%) etc. Acest lucru ne duce spre concluzia că județul Vaslui nu avea o industrie dezvoltată și nici bogății ale subsolului pentru exploatare. În ceea ce privește populația activă, procentul cel mai mare este tot în mediul rural (94%) cu preocupări agricole. Populația pasivă din mediul urban are un procent destul de ridicat tot în domeniul agriculturii (cu 19,2%).

Mișcarea naturală a populației județului cunoaște, în general, caracteristicile mișcării naturale a populației din întreaga țară. Natalitatea, mortalitatea infantilă și

Din punct de vedere al profesiei practicate populația județului Vaslui este grupată
potrivit următorului tabel:

TOTAL	Exploatarea solului	Exploatarea subsolului	Industria metalurgică	Industria lemnului	Construcții	Industria textilă	Industria alimentară	Industria chimică	Alte întreprinderi	Credit și reprezentanță	Comerț	Transporturi	Instituții publice	Diverse	Nedecarat
Urban															
15310	4025	2	262	256	251	203	438	93	42	289	1989	948	3289	2437	244
	28,3%		1,7%	1,9%	1,6%	4,6%	2,8%	0,8%	0,3%	1,9%	13,1%	6,2%	21,5%	15,9%	1,6%
Rural															
124183	114018	15	480	342	82	917	617	29	16	442	1631	6294	3632	1159	309
	91,8%		0,4%	0,3%		0,7%	0,5%				1,5%	10%	2,4%	0,9%	0,2%
Populația activă															
Rural															
74254	69786	2	198	155	35	528	247	16	11	20	999	363	1236	503	167
	94%		0,3%	0,2%		0,7%	0,3%				1,3%	0,3%	1,2%	0,7%	0,2%
Urban															
7346	2494	1	102	107	82	280	149	36	28	112	724	276	2041	788	138
	33,9%		1,4%	1,5%	1,1%	3,8%	2%	0,9%	0,4%	1,5%	9,8%	3,6%	27,6%	10,9%	1,9%
Populația pasivă															
Rural															
49809	44220	14	262	187	47	399	370	13	5	24	832	931	1708	667	152
	88,6%		0,6%	0,4%		0,6%	0,7%				1,7%	1,9%	3,6%	1,3%	0,3%
Urban															
7982	1531	1	100	189	189	413	287	57	18	177	1275	670	1243	1689	109
	19,2%		2%	2,4%	2,1%	5,2%	3,6%	0,7%	0,2%	2,2%	16%	8,4%	15,6%	21%	1,3%

mortalitatea generală înregistrau între anii 1919-1940 o tendință de scădere cu oscilații de la un an la altul, în proporții diferite de la o provincie la alta.

În România natalitatea a manifestat în întreaga perioadă interbelică, tendința de scădere permanentă, mai ales în rândul populației rurale, menținându-se totuși la o cotă ridicată în raport cu alte țări. La orașe, deși natalitatea n-a cunoscut aceleași tendințe accentuate de reducere, comparativ cu nașterile la mie de locuitori din mediul rural, a fost în mai mică decât rata natalității satului.¹² În medie, pe țară, rata natalității în primii ani de după război era între 37-40 la mie de locuitori, la cumpăna dintre deceniile trei și patru s-a stabilizat în jur de 35 la mie de locuitori și de 30-32 la mie în anii următori.¹³

Natalitatea în orașul Vaslui s-a situat sub media generală cunoscută în România. De exemplu, media pe țară a anilor 1920-1932 a fost de 32 la mie, pe când în orașul Vaslui în aceeași perioadă a fost de 28,3 la mie.

Rata natalității în anii 1930-1940 a fost în permanență mai ridicată în mediul rural decât cea înregistrată în mediul urban, în medie fiind de 29,9 la mie în satele județului, față de 24,1 la mie în reședința de județ.

Între cele două războaie mondiale, în România s-a înregistrat un număr relativ mare de copii morți față de totalul născuților vii. În primii ani postbelici, procentul născuților morți s-a situat în jurul a 2% din născuții vii, după 1924 scade sub 2%, atingând limita de jos în 1930 cu 1,5% după care crește din nou, an de an, ajungând la 2,5% în anul 1936.¹⁴

Datele statistice reliefează faptul că mediul urban s-a caracterizat printr-o mortalitate mult mai ridicată decât în mediul rural. Nivelul mortalității într-o anumită perioadă este determinată de un complex de factori de natură biologică și socio-economică, înglobând printre altele și gradul participării femeilor în procesul muncii depuse, măsurile de protecție împotriva condițiilor de muncă vătămătoare, vârsta mamei, construcția anatomo-fiziologică a acesteia, ansamblul îngrijirilor cu caracter medical acordate înainte și în timpul nașterii.¹⁵ Majoritatea nașterilor, erau asistate de persoane fără pregătire adecvată. Asistența medicală precară se datora în primul rând lipsei de cadre medicale.

În perioada interbelică mortalitatea infantilă (decese sub un an) cunoștea proporții îngrijorătoare pentru România, menținându-se la aproximativ 20 (calculată la 100 de copii născuți vii)¹⁶ Datele statistice reliefează faptul că cele mai multe din dosarele înregistrate la copiii sub un an se datorau bolilor, pe primul loc situându-se imaturitatea și debilitatea congenitală și apoi bolile contagioase. Cauzele economice, sociale și patologice care duceau la malformații și imaturitate erau: subnutriția mamelor, muncile grele depuse de femei în perioada sarcinii, bolile sociale, condițiile detestabile în care nașteau majoritatea femeilor din țară. Bolile sociale (tuberculoză, sifilisul, alcoolismul de care sufereau mamele, nefiind tratate, provocau un număr mare de decese la copiii mici.¹⁷ Spre exemplu, rata mortalității în orașul Vaslui în anul 1934 era foarte ridicată la copiii între 0-1 an, apoi descrescător cei între 1-4 ani și cei peste 65 de ani ca de altfel în întregul județ, ca și alte zone ale țării.

În perioada interbelică mortalitatea generală s-a menținut la cote ridicate în România; în anii 1920-1924 în jur de 23 la mie, după care scade lent, stabilindu-se în jurul cotelor de 18-20 la mie în perioada premergătoare celui de al doilea război mondial. Cauzele mortalității generale atât de mare în România sunt datorate igienei precare, sărăciei, subalimentației, mai ales în mediul rural, nivelul scăzut al educației sanitare. De asemenea, mortalitatea mai ales a copiilor, este în strânsă legătură cu starea culturală a populației, 78% dintre copiii morți înainte de un an aparțineau familiilor în care mama era analfabetă.

Dr. Sabin Manoilă, analizând starea de sănătate a populației din România, preciza că principalul scop al politicii sanitare, mai ales în mediul rural, trebuie să fie conservarea vitalității populației prin eliminarea factorilor dăunători sănătății, conservarea capitalului uman, în vederea perpetuării rasei și nu exploatarea lui în vederea valorificării momentane.¹⁸

Deși în perioada interbelică mortalitatea infantilă cât și cea generală s-au menținut la cote ridicate, sporul natural al populației a continuat să rămână apreciabil totuși, datorită unei rate mari a natalității. Sporul natural a fost determinat aproape în exclusivitate de numărul nașterilor care erau în medie de 600.000 și de numărul morților care ajungeau în medie la 350.000 pe an, asigurându-se pe această cale o creștere anuală de aproximativ 250.000 de locuitori.¹⁹ Sporul natural al orașului Vaslui în media anilor 1930-1940 a fost de 18,4 la mie²⁰

Din analiza datelor din primul Recensământ al României întregite din 1930 realizat pe baze științifice sub conducerea unei comisii în frunte cu D. Gusti rezultă că sporul cel mai mic de populație s-a înregistrat în deceniul al doilea și al treilea datorită pierderilor umane suferite în primul război mondial, natalității scăzute și mortalității infantile ridicate. În deceniul 1930-1938, sporul populației realizat în primul rând prin mișcarea naturală a populației este mai mare față de deceniile anterioare, dar trebuie subliniat faptul că s-a datorat numai creșterii populației rurale în timp ce populația urbană a crescut în cifre nesemnificative.

Dacă în primul deceniu de după război a avut loc o deplasare spre vârstele mijlocii și înaintate, după 1930 raportul se schimbă în favoarea vârstelor tinere.

Analizând populația orașului și județului Vaslui din punct de vedere demografic, în perioada interbelică se reliefează faptul că sporul de populație s-a realizat pe calea mișcării naturale a populației. Mobilitatea populației pe calea emigrărilor și a imigrărilor între cele două războaie mondiale a fost nesemnificativă neinfluențând sporul de populație realizată pe cale naturală.

Târgul Vasluiului care datează după cele mai multe izvoare din anul 1375 a avut o structură etnică diversă de-a lungul vremii alături de români care erau majoritari, locuind și familii de evrei, armeni și greci. Într-adevăr, acest oraș la 1418 a fost colonizat cu mai multe familii de armeni de către Alexandru cel Bun. La 1440, târgul fiind ars de tătari, mare parte din familiile armenes s-a strămutat aiurea. Din cei rămași o altă parte s-a împrăștiat pe la 1526, în timpul lui Ștefăniță care primea jalbe din partea locuitorilor români – băștinași că sunt exploatați de străini: armeni, evrei și greci, domnul dând poruncă pârcălabului - Carabăț ca să împiedice pe străini de a cumpăra proprietăți în acest oraș care era proprietatea locuitorilor vasluieni dată lor cu hrisov de către Ștefan cel Mare în urma războiului de la "confluența Racovei cu Bârladul" din 1475 (Hrisovul a fost publicat în Cronica Hușilor de Episcopul Melchisedec Ștefănescu).

Armenii ce au mai rămas s-au asimilat cu românii și au devenit băștinași. Arhidiaconul Macarie Paul de Alep în călătoria sa spre Moscova trecând prin Moldova pe la 1850, mărturisește că în Vaslui se afla o biserică armeană.

La 1658, mai jos pe valea Vasluiului, Gheorghe Ștefan – domnul Moldovei, cu ajutorul tătarilor l-a înfrânt pe Constantin Basarab care năvălise în țară cu ajutorul lui Mihai Vodă din Valahia și a principelui Transilvaniei – Gh. Rakoczi. Se știe că apoi că moșia orașului Vaslui a fost cumpărată de către Ștefan Vodă și împărțită orașenilor după bătălia de la Podul Înalt, dar în 1795 hrisovul de danie al marelui voievod a fost desființat de Mihai Șuțu în favoarea hatmanului Costache Ghica, căruia i s-a dat târgul și moșia în stăpânire. "Și târgoveții și răzeșii băștinași au devenit bezmânari (fără rost, fără căpătâi) până la 1880, când s-a făcut răscumpărarea

razei târgului cu 1600 galbeni de la actuala proprietară, Elena Șubin²¹. Restul moșiei de 5058 ha, afară de terenul locuitorilor împroprietărit prin Legea din 1861 a rămas înstrăinată. Întinderea orașului Vaslui la 1900 era de 145 ha, cu o populație de 9024 locuitori din care 3742 erau evrei. La acea dată orașul avea 2 biserici întreținute de comună la care servesc 6 preoți, 2 diaconși și 5 eclesierei, un parochisier la spitalul Drăghici, o biserică lipovnicească și 5 lovre israelite. Una din bisericile ortodoxe are hramul Sf. Ioan și a fost construită de Ștefan cel Mare în 1490. De menționat că în județ erau 156 de biserici ortodoxe care aparțineau de Episcopia Hușilor și 2 biserici lipovene. Mănăstiri în județ la 1900 erau în satele Dobrovăț, Făstăci, Buda, Rafaila și Lipovăț care erau întreținute de stat²².

În județul Vaslui erau în 1925 – 3 parohii urbane și 87 rurale cu 90 biserici parohiale și 47 filiale la populație de 139.503 locuitori.

Pentru o prezentare cât mai exactă a structurii etnice am alcătuit tabelul statistic (vezi tabelul alăturat).

Existența populației după naționalitate²³

Făcând o analiză atentă a acestui tabel statistic observăm că majoritatea populației o constituie românii. Urmează ca număr evreii, țiganii și rușii (lipovenii),

TOTAL Județ	Români	Unguri	Germani	Rusi	Ruși (ucraieni)	Sârbi	Bulgari	Cătu	Polesi	Neajoi	Evrei	Greci	Albanezi	Armeni	Lipoveni	Tutani	Găgăuzi	Țigani	Alte națiuni	Neclassific
139543	130270	97	133	174	5	10	34	1	12	-	488	24	-	11	3	-	21	388	337	74
	93,4%																			
Urban																				
6669	12244	78	64	75	1	5	18	-	27	-	317	10	-	8	2	-	21	458	85	73
	72,5%																			
Rural																				
124183	119186	16	69	100	4	14	16	1	45	-	140	14	-	3	-	-	-	288	245	1
După limba maternă																				
Rural																				
	130774	87	124	185	5	7	20	1	35	-	288	10	-	4	33	-	-	62	48	74
	90,9%																			
Urban																				
	12217	78	76	128	1	3	18	-	6	-	333	3	-	8	20	-	-	373	22	73
	78,6%																			
Rural																				
	121702	16	45	136	4	4	7	1	29	-	157	17	-	1	3	-	-	485	27	1

germanii, ungurii etc. Totalul acestor naționalități era sub 7%. Totodată iese în evidență faptul că cea mai mare parte a acestor minorități trăiesc în orașul Vaslui (de exemplu din 4960 evrei, 3275 sunt în oraș, din 97 de unguri, 79 sunt în Vaslui etc.). Excepție fac țiganii care trăiesc în cea mai mare parte în mediul rural. De menționat este faptul că în 1924 orașul Vaslui avea o populație de 10.824 locuitori. În cursul acestui an au avut loc la Vaslui 380 nașteri, 176 morți și 106 căsătorii. Numărul femeilor care au născut în cursul acestui an au fost de 380 din care 335 copii vii și 25 copii morți²⁴.

După limba maternă, tot românii constituiau majoritatea. Mai mulți sunt în oraș decât în mediul rural, aceeași excepție făcând-o țiganii, mai bine de jumătate trăind în sate. După cunoașterea limbii române în județul Vaslui existau 5.765 cetățeni cu limba maternă neromână, dar care știau românește 5.635. Numai 77 nu cunoșteau limba română iar 53 nu au răspuns în nici un fel.

În mediul rural mulți evrei se aflau în comunele târguri: Negrești, Băcești, Codăești (unde s-a născut Ana Pauker), Pungești, Ivănești etc. unii dintre ei fiind negustori, arendași, comercianți, etc.

În ce privește răspândirea credințelor religioase, aproape toți cetățenii sunt credincioși, iar dintre aceștia 95,7% sunt ortodocși. Populația de alte credințe mai răspândită era în mediul urban și mai puțin în mediul rural. Practicarea credințelor religioase era asigurată prin existența de localuri proprii – biserici, mănăstiri. În mediul rural, aproape toate satele aveau bisericile lor, exista un schit de călugări în apropiere de Deleni. În orașul Vaslui în perioada interbelică existau 4 biserici ortodoxe, una romano-catolică, o biserică a lipovenilor (ucranieni), o sinagogă a cultului mozaic și o casă de rugăciuni pentru evangheliști.

Existența populației după religie în 1930 în județul Vaslui²⁵

Comparând aceste date statistice din tabelele de mai sus din anul 1930 cu cele din 1940 ne arată o creștere a procentului românilor de la 72,5% la 81,9% și o

Total Județ	Ortodocși	Greco-catolici	Romano-catolici	Reformați	Evangheliști			Armene-catolici	Lipoveni	Advențiști	Baptiști	Mozaiici	Mahomedani	Alte religii	Fără religie	Religioși nedeclegați
138503	133442	8	272	17	53	1	3	2	278	178	-	4992	-	184	5	72
95,7%																
Urban																
16660	13078	3	187	15	37	1	3	-	18	17	-	3278	-	8	-	71
78,4%																
Rural																
124183	121751	5	105	2	16	-	-	-	258	161	-	1713	-	176	5	1

scădere a evreilor de la 30,1% la 25,9% și ne duce la concluzia că la începutul celui de al doilea război mondial datorită evenimentelor în desfășurare se constată o creștere a populației românești în orașul Vaslui.

În ceea ce privește procentul ridicat al evreilor la recensământul din 1930 aceasta se explică prin afluirea acestora în Moldova în general și în Vaslui în mod special, după 1774 și, bineînțeles, după primul război mondial, când legislația României asigura egalitatea în drepturi a tuturor locuitorilor țării, indiferent de naționalitatea lor. Imediat, după Unirea cea Mare din 1918 s-a adoptat Decretul – lege privitor la cetățenie din 30 decembrie 1918 (12 ianuarie 1919) prin care se recunoștea tuturor cetățenilor țării din provinciile unite, fără deosebire de naționalitate, egalitatea în drepturi politice și civile²⁶. De altfel, după 1918 România a devenit un stat de mărime medie, aflându-se în ceea ce privește populația și suprafața pe locul 8 și respectiv 10 dintre statele continentului european. Cel mai important recensământ al populației s-a desfășurat în anul 1930, când au fost numărați 18.025.896 locuitori. Dintre aceștia 71,9% erau români, 7,9% maghiari, 4,1% germani, 4% evrei, 3,2% ruteni și ucraineni, 2,3% ruși, 2% bulgari, 1,5% țigani, 0,9% turci, 0,6% găgăuzi, 0,3% sârbi și croați, 0,3% polonezi, 0,1% greci, 0,1% tătari, 0,3% alte naționalități. Creșterea populației este semnificativă datorită făuririi României Mari și a transformărilor social-economice și politice realizate după 1918 dacă raportăm la faptul că România avea în 1913 – 5.918.928 de locuitori (81,7%) în comunele rurale și 1.329.133 (18%) în comunele urbane. Populația însă sporise simțitor și la începutul secolului XX (era în 1899 de 5.965.690 locuitori) iar timp de 13 ani sporise cu 21,7%. Sporul acesta se datora creșterii nașterilor și a locuitorilor “veniți din străinătate” cum se scria în revista “Albina” la 31 martie 1913. Creșterea cea mai mare a populației s-a observat în Dobrogea, apoi în Muntenia și în Oltenia. Moldova vine la urmă, adică pe locul IV. Cel mai mic județ în 1913 era Fălciul cu 108.324 suflete. În general populația țării crescuse de la 1899 la 1913 cu 22,5% în mediul rural și cu 28,7% la

orașe²⁷

Constituția României din 29 martie 1923, prin articolul 7 recunoștea egalitatea în drepturi a tuturor cetățenilor țării indiferent de credințe religioase și confesiune, de origine etnică, de limbă și stabilea condițiile în care străinii puteau deveni cetățeni români. De precizat este faptul că populația evreiască în perioada imediat următoare anului 1774 se ocupa în special cu agricultura, iar după aceea, având un spirit negustoresc înăscut s-a stabilit în special în orașe, cu predilecție cele care erau vaduri comerciale. Astfel se explică numărul mare de evrei din orașul Vaslui în 1930, când grefat pe o legislație democratică, fără discriminări, aceștia s-au putut stabili în voie în oraș ca de altfel în toate centrele urbane din Moldova, ei venind dinspre Rusia și Galiția. De remarcat este faptul că evreii în perioada interbelică erau în Moldova în procente de 6,5% iar în întreaga Românie de 4%. Evreii în orașe erau în proporție de 13,6% iar în mediul rural de 1,6%. După cum se vede, evreii erau după români cea mai numeroasă populație urbană din țară în perioada interbelică. Ei erau o confesiune mozaică, numai în cazul acestei etnii existând o identitate între "neam" și "religie"

În perioada care ne-a stat în atenție în județul Vaslui populația românească deținea majoritatea absolută din totalul locuitorilor. Dintre grupările etnice majoritare mai reprezentative erau cele ale evreilor, germanilor și ungarilor și altor neamuri cu pondere mai mare sau mai mică în cadrul populației județului și a centrului său politic și administrativ, orașul Vaslui.

România a încetat să mai fie un stat de emigrație, mai ales după ce în 1925 a fost adoptată o lege ce consfințea libertatea emigrării. Până în 1938 s-au așezat în România 28.580 cetățeni străini și au plecat 11.709 cetățeni români. Marea majoritate a populației în procent de 78,9% a continuat să trăiască în lumea satelor. Restul de 21,1% era concentrată în orașe, ca București cu 630.000 locuitori, sau Cernăuți, Galați și Iași cu 400.000 locuitori. O statistică din 1930 privind repartitia forței de muncă pe profesii arată că 72,3% dintre locuitori lucrau în agricultură, 9,4% în activități industriale, 4,8% erau funcționari, iar 4,2% se ocupau de comerț și credit²⁸

Situațiile statistice și exemplele parțiale pe care le-am dat, deși nu sunt suficiente pentru a trage concluzii absolut certe, oferă totuși o imagine sugestivă și, în același timp, reprezentativă. Fără a avea pretenția de a epuiza problema, putem să subliniem unele din trăsăturile mobilității populației și structurii etnice în Moldova, inclusiv din județul Vaslui.

1. În primele decenii ale secolului XX, populația urbană prezenta un grad deosebit de mobilitate, această mobilitate creștea paralel cu sporirea imigrărilor în orașe, cu aflulul țăranimii spre localitățile urbane.
2. Mobilitatea cea mai mare se întâlnește la categoriile venite recent în orașe, atât la localnici (negustori, meșteri, intelectuali, comercianți și alții) cât și străini;
3. Negustorii și orășenii de ocupații agricole aveau o mobilitate mult mai ridicată, decât meșteșugarii. Emigrarea din orașe afectând, ca și în alte țări, mai mult mâna de lucru necalificată și profesiunile comerciale. Categoriile cu o situație materială neconsolidată deplin și acei cu ocupații legate mai mult de agricultură erau mai ușor dispuși să plece din orașe;
4. După datele statistice mobilitatea, sub aspectul emigrării la toate categoriile sociale era mai mică în localitățile semiurbane, decât cele urbane. Fapt explicabil, dat fiind că acele categorii legate de ocupații agricole se adaptau mai ușor mediului din țărguri, unde puteau găsi,

eventual, mai cu înlesnire și locuri de muncă și, deci, un mijloc de utilizare a forței lor de muncă în agricultură, decât în orașe, în timp ce negustorii, meșterii etc. erau atrași mai mult de orașe. De altfel, statisticile relevă faptul că procesul de imigrare în târguri era mai redus decât în orașe;

5. De obicei, cei ce plecau la sate parcurgeau o distanță mai mică preferând satele din jurul orașelor, iar cei ce se îndreptau spre orașe parcurgeau o distanță mai mare, alegând nu orașul cel mai apropiat, ci cel mai important (Iași, Galați ș.a.) în cazul negustorilor și al meșterilor erau preferate și localitățile mai mici unde concurența era mai slabă;
6. Procesul de emigrare era compensat cu procesul invers al imigrării. Numai în câteva orașe, plecările ajung să predomine, determinând scăderea orașelor respective, ca de exemplu Huși și Fălciul. Pe întreaga țară, rata netă a imigrărilor a depășit în perioada interbelică, rata emigrărilor la toate categoriile sociale. România a avut în această perioadă cea mai mare rată a natalității din Europa.

BIBLIOGRAFIE

Arhivele Statului Vaslui.

Fondul Prefecturii județului Vaslui (1919-1940).

Fondul Inspectoratului Școlar al județului Vaslui (1919-1940)

- XXX - *Anuarul statistic al României, 1922*, București, 1923.
- XXX - *Anuarul statistic al României, 1923*, București, 1923.
- XXX - *Anuarul statistic al României 1931-1932*, București, 1933.
- XXX - *Anuarul statistic al României 1933*, București, 1934.
- XXX - *Buletin demografic al României 1932*, Editura Oficiului demografic, București, 1933.
- XXX - *Mișcarea populației României în anul 1931*, Editura Institutului Central de Statistică, București, 1932.
- XXX - *Mișcarea populației României în anul 1933*, Editura Institutului Central de Statistică, București, 1934.
- XXX - *Mișcarea populației României în anul 1934*, Editura Institutului central de statistică, București, 1935.
- XXX - *Mișcarea populației României în anul 1935*, Editura Institutului central de statistică, București, 1936.
- XXX - *Mișcarea populației României în anul 1938*, Editura Institutului central de statistică, București, 1939.
- XXX - *Recensământul general al populației României din 29 decembrie 1930*, București, vol. I, 1938; vol. II, 1938; vol. III, 1938; vol. V, 1940; vol. IX, 1940, vol. X, 1940.
- *"Buletin demografic al României"*, an V nr. 5, 1936; an VI, nr. 5; an VII, nr. 5, 1938; an IX, nr. 5, 1940; an X, nr. 5, 1941.

* * *

Andronic, Al., - *Cronica Vasluiului*, Editura Polirom, Iași, 1999.
Ciobanu M., Necula, P.

- Banu, G. - *Sănătatea poporului român*, București, 1935.
- XXX - *Enciclopedia României*, vol. II, București, 1938.
- Gugiuman, I., - *Județul Vaslui*, Editura Academiei, R.S.R., București, 1973
- Cârcotă, V.
- Gh. Ghibănescu - *Vasluiul, Studii și documente*, vol XV, Iași, 1926.
- Hamangiu, C. - *Codul general al României* (1922-1926), București, 1932.
- Iosub, Petrea - *Județul Vaslui*, Editura Sport-Turism, București, 1980.
- Zugravu, Aurel
- Iorga, N. - *Istoria învățământului românesc*, Editura Casa Școalelor, București, 1928.
- XXX - *Istoria învățământului din România*, vol. I, Editura didactică și pedagogică, București, 1983.
- XXX - *Împărțirea administrativă a României*, București, 1926.
- Lahovari, G. Ioan, - *Marele dicționar geografic al României*, vol. II, Editura Socec, București, 1902.
- Manuilă, Sabin - *Structura et evolution de la population rurale*, București, 1940.
- Manulă, Sabin - *Organizarea sanitară a României*, București, 1939.
- Manuilă, Sabin și Georgescu, D.C. - *Populația României*, București, 1937.
- Measnicov, I. - *Portret statistic al ținuturilor în "Ociologia românească"*, an III, nr. 4-6, 1938.
- Measnicov, I. - *Mortalitatea populației rurale românești în "Sociologia românească"*, an II, nr. 4, 1937.
- Mușat, Mircea și Ardeleanu, I. - *România după Marea Unire*, vol. I și II, Editura Științifică Enciclopedică, București, 1986-1988.
- Rășcanu, Gh. - *Expunerea situației județului Vaslui*, Vaslui, 1926.
- Rășcanu, Gh. - *Un an de activitate*, Vaslui, 1934.
- Simionescu, I. - *Țara noastră. Natură, Oameni, Muncă*, Ediția a II-a, București, 1938.
- Șandru, D. - *Populația rurală a României între cele două războaie mondiale*, Editura Academiei, Iași, 1980
- Theodoru, G. - *Statistica învățământului public și particular din România pe anii școlari 1919-1920 și 1920-1921*, Tipografia Curții Regale, București, 1924.

NOTE

¹ George I. Lahovari – *Marele dicționar geografic al României*, vol. V, Editura Socec, București, 1902, p. 721.

² Gh. Rășcanu – *Expunerea situației județului Vaslui în anii 1923-1924*, Vaslui, p. 3-4.

³ *Anuarul Statistic al României*, București, 1930, p. 32.

⁴ C. Șerban - *Începuturi de industrie la Vaslui în secolele XVII-XIX în "Acta Moldavie Meridionalis"* – vol. II, 1980, "Anuarul Muzeului Județean Vaslui", p. 139.

⁵ *Ibidem*.

⁶ *Ibidem*, p. 140.

⁷ XXX, *Vaslui, 600* – Schiță monografică, Iași, 1975, p. 58.

⁸ *Anuarul statistic al României*, București, 1930, p. 32.

⁹ *Recensământul general al populației*, vol. IX, București, 1940, pag. 296.

¹⁰ *Ibidem*, vol. VI, p. 569.

Recensământul general al populației din România, București, 1930, vol. IV.

¹² D. Șandru, *Populația rurală a României între cele două războaie mondiale*, Editura Academiei, Iași, 1980, p. 14.

¹³ *Miscarea populației României în anul 1933*, Editura Institutului Central de Statistică, București, 1934, p. 8.

¹⁴ *Ibidem*, p. 67.

¹⁵ V. Sora, *Mortalitatea și vârsta mamei*, în *Revista de Statistică*, nr. 10, 1965, p. 81.

¹⁶ Ing. I. Measnicov, *Mortalitatea populației rurale românești în "Sociologia românească"*, nr. 4, aprilie 1937, p. 161.

¹⁷ Dr. Banu, *Sănătatea poporului român*, București, 1935, p. 209.

¹⁸ Dr. Sabin Manuilă, *Organizarea sanitară a satului*, în *"Sociologia românească"*, nr. 2-3/1937, p. 90.

¹⁹ Dr. Sabin Manuilă și D.C. Georgescu, *Populația României*, București, 1937, p. 80-83.

²⁰ *Ibidem*.

²¹ George Ioan Lahovari, *op. cit.*, p. 72

²² *Ibidem*, p. 724.

²³ *Recensământul general al populației României*, din 29 decembrie 1930, vol. I, București, 1938, p. 506-507.

²⁴ Gh. Rășcanu – *Expunerea situației județului Vaslui în anii 1923-1924*, Vaslui, 1925 (Arhivele Statului Vaslui – Fondul Prefecturii)

²⁵ *Recensământul general al populației României*, vol. II, București, 1938, p. 774.

²⁶ *Monitorul oficial nr. 223/30 decembrie 1918/12 ianuarie 1919*.

²⁷ *"Albina"* – aprilie 1913.

²⁸ Dr. Sabin Manuilă și D.C. Georgescu – *Populația României*, București, 1937, p. 9.